

UCIECZKI NASTOLATKÓW: PERSPEKTYWA PSYCHOLOGICZNA I ASPEKTY POSZUKIWAWCZE

*E-book dla rodziców, nauczycieli i pedagogów
pracujących z nastolatkami*

PARTNERZY:

SPIS TREŚCI

1	WSTĘP
7	CZĘŚĆ PSYCHOLOGICZNA
8	Psychologiczne przyczyny ucieczek
15	Jakie sygnały daje dziecko przed ucieczką?
21	Konsekwencje ucieczek
25	Rozmowa po ucieczce
30	Profilaktyka ucieczek
37	CZĘŚĆ POSZUKIWAWCZA
38	Co zrobić, gdy zaginie nastolatek?
41	W jaki sposób Policja poszukuje zaginionych nastolatków?
51	W jaki sposób Fundacja ITAKA poszukuje zaginionych nastolatków?
56	Wsparcie rodziny

Redaktor wydania:

mgr Elżbieta Kowalska, Fundacja ITAKA — Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych

Redaktorzy merytoryczni:

mgr Aneta Bańkowska, Fundacja ITAKA — Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych

mgr Elżbieta Kowalska, Fundacja ITAKA — Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych

mł. insp. Małgorzata Puzio-Broda — Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji

WSTEP

Zaginięcie członka rodziny bądź bliskiej nam osoby to jedna z najtrudniejszych sytuacji, z jaką możemy się zmierzyć na przestrzeni życia. Strach, utrata poczucia bezpieczeństwa, bezradność – to tylko niektóre z emocji, jakie odczuwają bliscy zaginionych. Do momentu odnalezienia zaginionego zdają się być pogrążeni w stanie zawieszenia: ich rzeczywistością staje się czekanie na jakąkolwiek informację i analizowanie setek scenariuszy dotyczących tego, co mogło się wydarzyć.

Uczucia te są szczególnie silne, gdy osobą, która doświadcza utraty kontaktu, jest rodzic, a zaginionym – jego dziecko. W dodatku im jest ono starsze, tym większe prawdopodobieństwo, że zaginięcie nie było zdarzeniem losowym, ale u jego podstaw leży świadoma decyzja o ucieczce od opiekunów. Nie są to wcale odosobnione sytuacje – rocznie Policji zgłaszanych jest kilkanaście tysięcy ucieczek osób małoletnich, co oznacza, że problem ten dotyka dużej grupy rodziców, członków rodzin, nauczycieli czy wreszcie kolegów i koleżanek zaginionych nastolatków.

Statystyki dotyczące zaginięć i ucieczek są zależne od tego, jak te zjawiska zostaną zdefiniowane pod względem prawnym (szerzej piszemy o tym w części poszukiwawczej niniejszego e-booka). Zmiana przepisów przeprowadzona w 2018 r. oraz nowelizacja z 2020 r. dotyczące m.in. poszukiwań opiekuńczych spowodowały, że od kilku lat obserwujemy spadającą liczbę zdarzeń klasyfikowanych jako zaginięcie *sensu stricto*. Osobną kategorię zyskały też tzw. porwania rodzicielskie, co również przekłada się na zmianę statystyk.

Tab. 1. Zaginięcia dzieci i nastolatków zgłoszone Policji

ROK	DO 7 LAT	7-13 LAT	14-17 LAT
2013	481	951	6121
2014	525	964	6615
2015	535	1022	6232
2016	490	980	5475
2017	443	953	5362
2018	247	799	4206
2019	59	654	2110
2020	67	485	1464
2021	59	559	1360
2022	65	631	1465

Te niuanse prawne powodują, że liczby z ostatnich lat nie mogą być porównywane z wcześniejszymi danymi bez uwzględnienia kontekstu tych zmian – na ich podstawie nie można wyciągnąć prostego wniosku, że zaginięć wśród nastolatków jest coraz mniej, co dobrze obrazuje tabela 2, w której ukazano liczbę rejestrowanych poszukiwań opiekuńczych. Kategoria ta obejmuje przede wszystkim nastolatków uciekających z domu bądź z placówek opiekuńczo-wychowawczych i to właśnie takie przypadki stanowią większość zgłoszeń przyjmowanych przez Policję.

Z uwagi na zmiany przepisów i utworzenie nowej kategorii poszukiwawczej (poszukiwania opiekuńcze) przedstawione dane dotyczą okresu od 2020 r.

Tab. 2. Liczba zarejestrowanych poszukiwań opiekuńczych

ROK	Liczba zarejestrowanych poszukiwań opiekuńczych
2020	15972
2021	15461
2022	18463
2023 (II połowa)	8647

Warto przy tym pamiętać, że choć w ciągu pierwszych 7 dni od przyjęcia zgłoszenia przez Policję odnajduje się około 77% zaginionych, a w ciągu pierwszych 30 dni – ponad 90%, to nie zawsze te historie kończą się powrotem poszukiwanego całego i zdrowego. Z tego względu, a także z uwagi na szereg zagrożeń, które mogą spotkać nastolatka decydującego się na ucieczkę, żadnego przypadku nie można lekceważyć.

**77% zaginionych
odnajduje się w ciągu 7 dni,
a ponad 90% w ciągu pierwszych 30 dni.**

Źródło: publikacja z dnia 25.08.2015 r.

<https://policja.pl/pol/aktualnosci/115830,Zaginiecie-osob-w-Polsce-Fakty-i-mity.html>

E-book, który właśnie Państwo czytają, to odpowiedź na potrzeby przede wszystkim rodziców nastolatków i pedagogów, którzy pracują z uczniami z tej grupy wiekowej. Zawarliśmy w nim informacje na temat samych poszukiwań zaginionych dzieci i nastolatków (zaczynając od tego, co zrobić, gdy zaginie dziecko, aż po policyjne procedury poszukiwania nastolatków, które uciekły z domu), a także położyliśmy nacisk na profilaktykę ucieczek i wyjaśnienie, dlaczego w ogóle do nich dochodzi. Jako Fundacja od lat zajmująca się tą tematyką wciąż walczymy ze stereotypami i mitami na temat ucieczek, które przyczyniają się do tego, że problem ten bywa bagatelizowany. Lepsze zrozumienie natury tego zjawiska to klucz do tego, byśmy jako dorośli byli w stanie skuteczniej mu zapobiegać i dbać o bezpieczeństwo oraz dobrostan dzieci.

**CZEŚĆ
PSYCHOLOGICZNA**

PSYCHOLOGICZNE PRZYCZYNY UCIECZEK

Ucieczka z domu to zawsze sygnał, że coś niepokojącego dzieje się w życiu dziecka bądź nastolatka. Czasem będzie to rozpaczliwe wołanie o pomoc, innym razem impulsem decydującym o ucieczce będzie błąh – a przynajmniej tak mogą go oceniać dorośli – problem w szkole. Żadnej sytuacji nie można lekceważyć, a lepsze zrozumienie natury tego zjawiska sprawi, że jako dorośli będziemy w stanie skuteczniej mu zapobiegać.

Jako Fundacja od lat zajmująca się tą tematyką mocno podkreślamy, że decyzja o ucieczce rzadko jest podejmowana pod wpływem chwili. Nawet jeśli na pierwszy rzut oka może się wydawać, że nastolatka do ucieczki pchnął impuls, to prawdziwa przyczyna takiego zachowania jest głębsza i bardziej złożona.

1. Ucieczka jako wołanie o pomoc

Ucieczka – zwłaszcza w przypadku małych dzieci – to akt desperacji i sygnał krzywdy, która spotyka je z rąk rodziców lub opiekunów. Przemoc psychiczna i fizyczna, wykorzystanie seksualne, a także skrajne zaniedbanie i np. głód – wszystkie te czynniki mogą sprawić, że nawet kilkulatek zdecyduje się na opuszczenie domu.

Pamiętajmy, że małe dzieci mają bardzo ograniczone możliwości i wiedzę na temat tego, w jaki sposób poprosić o pomoc, a starsze dzieci czy nastolatki przed powiadomieniem służb może powstrzymywać chociażby mechanizm współzależnienia, poczucie winy i odpowiedzialności za sytuację w domu czy pogląd, że „na swoich się nie donosi”.

8-letni Kamil z Częstochowy, którego śmierć wstrząsnęła całą Polską, kilkakrotnie uciekał z domu – ostatni raz kilka tygodni przed tym, gdy skatował go ojczym. Mimo wysiłków lekarzy chłopca nie udało się uratować.

2. Ucieczka jako sygnał: czuję się niekochana/niekochany

Jedną z podstawowych potrzeb każdego dziecka jest potrzeba bycia kochanym i zaopiekowanym od strony emocjonalnej. Czasami rodzice bądź opiekunowie sami mierzą się z trudną sytuacją życiową (np. choroba bądź opieka nad chorym członkiem rodziny, problemy finansowe, rozwód), która pochłania większość ich czasu i energii, innym razem nie mają odpowiedniej wiedzy co do tego, jak zadbać o emocje dziecka. Zdarza się też, że próbują kupić miłość pieniędzmi czy prezentami lub wręcz przeciwnie – tylko choroba czy inne trudności sprawiają, że zwracają uwagę na dziecko. W efekcie może ono czuć się osamotnione i nieważne, a ucieczka będzie sposobem na zdobycie zainteresowania.

Do ucieczek dochodzi też w rodzinach, w których dziecko ma poczucie, że jego wartość zależy od osiągnięć w szkole i ocen, a ono samo nie jest w stanie udźwignąć tej presji.

16-letnia Marysia kolejny raz ucieka z domu. Jej rodzice się rozstali, mama samodzielnie wychowuje nastolatkę i jej rodzeństwo: 3-letniego brata i 7-letnią siostrę. Tata Marysi ma nową partnerkę; wychowują dwójkę jej dzieci z pierwszego małżeństwa oraz wspólnego synka, który niedawno się urodził. Mieszkają kilkaset kilometrów dalej.

3. Zaburzenia psychiczne – coraz bardziej palący problem

Rok 2022 był rekordowy pod względem liczby prób samobójczych podjętych przez polskie dzieci i nastolatki – Policja odnotowała ich ponad 2 tys., z czego 150 zakończyło się śmiercią. To dane oficjalne. Nie wiadomo, ile przypadków zamachów samobójczych umyka statystykom. Specjaliści szacują za to, że zaburzenia psychiczne dotyczą blisko 20% dzieci w Polsce, a 8–9% z nich wymaga specjalistycznej pomocy.

**Zaburzenia
psychiczne
dotyczą
blisko
20% dzieci
w Polsce.**

Niestety wiele dzieci nie zostaje objętych leczeniem, zanim ich stan nie ulegnie gwałtownemu pogorszeniu. Nie w każdym domu spotykają się też ze zrozumieniem rodziców bądź opiekunów. Problemy psychiczne bywają bagatelizowane, a ich skala – umniejszana. W takim przypadku ucieczka może zarówno być wołaniem o pomoc, jak i poprzedzać próbę samobójczą.

4. Brak akceptacji, zwłaszcza w zakresie relacji romantycznych

Jakkolwiek zgodne i bezkonfliktowe wydawałoby się dziecko, w okresie nastoletnim zacznie walczyć o swoją autonomię i pokazywać, że ma inne zdanie niż dorośli. I bardzo dobrze – to ważny moment w rozwoju, element kształtowania jego tożsamości. Problemy zaczynają się wtedy, gdy bliscy nie akceptują zmian, np. wymagają całkowitego posłuszeństwa, różnicę zdań traktują jako atak, a przejawy indywidualizmu, które im się nie podobają (choćby eksperymenty związane z wyglądem), są tłumione i zakazywane.

Wiek nastoletni to także czas, kiedy w życiu dziecka pojawiają się pierwsze relacje romantyczne. Jeśli rodzic wyśmiewa je i stawia na zakazy (np. obawiając się, że nastolatek rozpocznie aktywność seksualną), a nie rozmawia z dzieckiem o tym, co go martwi, i wspólnie z nim nie wypracowuje rozwiązań, może dojść do eskalacji konfliktu i ucieczki. Szczególnym zagrożeniem dla nastolatka będzie też brak akceptacji dla jego orientacji czy tożsamości seksualnej (młodzież LGBT+ jest szczególnie narażona na przemoc ze strony rówieśników czy rodziców), a także relacja z dużo starszą osobą – nawet jeśli obawy otoczenia są słuszne, dziecko może zupełnie inaczej oceniać sytuację i nie zdawać sobie sprawy z grożącego mu niebezpieczeństwa.

5. Inne przyczyny

Wśród innych przyczyn ucieczek można wymienić:

- złe relacje z rówieśnikami – bycie ofiarą przemocy, hejtu, wykluczenia czy plotek;
- cyberprzemoc – nękanie, zastraszanie czy wyśmiewanie, do którego dochodzi w internecie, np. zamieszczanie materiałów mających skompromitować nastolatka (przykładowo: zdjęć zrobionych z ukrycia);
- poznanie przez internet osoby, która namówi nastolatka do uciezki, np. przekonując go, że to jedyny sposób, by rozwiązać jego problemy;
- przemoc na tle seksualnym – także ta, do której dochodzi w sieci, np. rozsyłanie intymnych zdjęć czy przerabianie wizerunku dziecka, tak by wydawało się, że wystąpiło ono w filmie pornograficznym;

- złość na rodziców, poczucie lekceważenia, osamotnienia, poczucie, że nie jest się w stanie sprostać wymaganiom (stawianym przez rodziców, szkołę itp.), dojmujące przekonanie, że jest się niewystarczającym, że wszystkich się zawodzi;
- uzależnienia, np. od alkoholu, narkotyków, dopalaczy, a nawet smartfona;
- konflikt z prawem, którego konsekwencją jest decyzja o umieszczeniu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym (ucieczka z MOW-u bądź innej instytucji opiekuńczo-wychowawczej, w której umieszczono dziecko);
- chęć przeżycia przygody bądź postawienia się – np. wyjazd na koncert do innego miasta, na co rodzice nie wyrazili zgody.

Mimo iż większość zaginięć młodzieży to ucieczki, zdarza się też – choć są to rzadkie sytuacje – że nastolatek pada ofiarą przestępstwa i dlatego nie nawiązuje kontaktu z bliskimi. Tak było w przypadku 16-letniej Kornelii, która w 2020 r. została zamordowana przez swoich znajomych. Dziewczyna była poszukiwana jako zaginiona przez kilka tygodni, zanim odnaleziono jej ciało w lesie pod Warszawą.

JAKIE SYGNAŁY DAJE DZIECKO PRZED UCIECZKĄ?

Nastolatek planujący ucieczkę zawsze daje sygnały zmianami w swoim zachowaniu. Jednak są one często niesłychanie subtelne i właśnie z tego powodu osoby w najbliższym otoczeniu mogą ich nie dostrzec. Poniżej przedstawiamy sytuacje, które mogą wskazywać, że młoda osoba rozważa ucieczkę.

Zbieranie rzeczy, oszczędzanie pieniędzy – może to oznaczać, że nastolatek gromadzi fundusze, które miałyby stanowić jego zabezpieczenie podczas ucieczki. Zdarza się, że z domu giną wartościowe przedmioty. Środki z ich sprzedaży również mogą zasilić budżet uciekiniera.

Zmiana zachowania nastolatka – to zawsze bardzo alarmujący sygnał świadczący o tym, że młoda osoba zmagają się z jakimś problemem. To, jak zmiana zachowania będzie się objawiać, zależy w dużej mierze od charakteru danego dziecka. Czasami towarzyskie nastolatki stają się małomówne, milczące i przygnębione. Także zmiana towarzystwa lub odcięcie się od znajomych mogą świadczyć o tym, że jakieś kłopoty przytłaczają nastolatka.

Badanie gruntu – poprzez przedstawienie historii „kolegi” lub „koleżanki” zmagających się z problemem. To sposób na opowiedzenie tego, co trapi dziecko, i jednocześnie próba sprawdzenia, jak zareaguje dorosły. Reakcja dorosłego jest tutaj kluczowa, to od niej zależy, czy nastolatek będzie chciał porozmawiać otwarcie o tym, co go trapi.

Problemy w szkole zarówno z nauką, jak i w kontaktach z rówieśnikami – może to być objawem tego, że dziecko doświadcza w placówce przemocy ze strony rówieśników i jest wyśmiewane lub nawet prześladowane. Czasami może chodzić np. o kłótnię z przyjacielem albo nieodwzajemnione uczucie. Nawet jeśli z perspektywy dorosłego te problemy wydają się błahe, nie należy ich ignorować, tylko okazać nastolatкови wsparcie.

Trudna sytuacja rodzinna. Ucieczka jest wołaniem o pomoc w przypadku dzieci wychowujących się w rodzinach, w których stosowana jest przemoc psychiczna lub fizyczna, a także, w których rodzic lub rodzice zmagają się z uzależnieniami. Należy jednak stanowczo podkreślić, że dzieci uciekają z różnych domów, np. z takich, w których wywierana jest na nie za duża presja albo rodzice nie poświęcają im wystarczającej uwagi.

Nieakceptowany przez rodziców/opiekunów związek.

Ta sytuacja częściej pojawia się w przypadku dziewcząt, które pozostają w relacjach ze starszymi mężczyznami. Tego typu znajomości budzą obawy (często uzasadnione) i wątpliwości najbliższych. A z perspektywy nastolatki ucieczka jest jedynym sposobem na to, aby kontynuować związek.

Stała relacja z wirtualnym przyjacielem z internetu powinna wzbudzić szczególne wątpliwości, gdy nastolatek nigdy nie widział na żywo osoby, z którą utrzymuje kontakt. W takiej sytuacji nigdy nie wiadomo, kim naprawdę jest ta osoba i jakie są jej intencje. Może się zdarzyć, że to właśnie taki wirtualny znajomy namówi nastolatka do ucieczki i jednocześnie zaoferuje pomoc. Nie znając prawdziwych intencji tej osoby, nastolatek może paść ofiarą przestępstwa.

Brak zaufanego dorosłego sprawia, że młoda osoba nie ma z kim porozmawiać o tym, co ją trapi. W takich sytuacjach ucieczka jest dla nastolatka sposobem na rozwiązanie problemów, z którymi sobie nie radzi. Warto pamiętać, że zaufanym dorosłym nie musi być rodzic. Może to być opiekun, członek dalszej rodziny, nauczyciel lub pedagog.

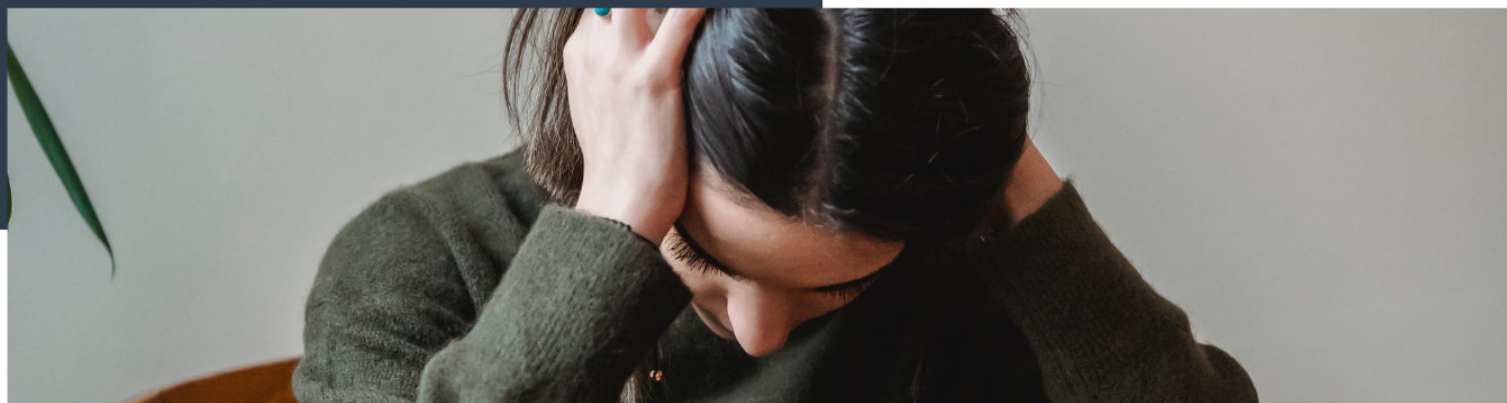
Problemy ze zdrowiem psychicznym. Zdarza się, że konsekwencjami nieleczonych chorób psychicznych jest ucieczka zakończona próbą samobójczą, a nawet samobójstwem nastolatka. Przykładem takich schorzeń może być depresja. W związku z tym należy być uważnym na potrzeby dziecka i nie bagatelizować zmian w jego zachowaniu.

Może się zdarzyć, że nastolatek decyduje się na ucieczkę po to, aby odebrać sobie życie. Dlatego pod żadnym pozorem nie można lekceważyć poniższych sygnałów:

- oznak, że dziecko może doświadczać przemocy, np. siniaki, zakrywanie ciała obszernym ubraniem, częste nieobecności w szkole, unikanie kontaktu z dorosłymi, agresja;
- śladów wskazujących na samookaleczanie się, np. świeże zadrapania, blizny;
- nagłej zmiany zachowania, np. pojawienie się problemów w nauce, wycofanie się z kontaktów z rówieśnikami, przyjście do szkoły pod wpływem alkoholu;
- zainteresowania tematyką samobójstwa, rozdawania swoich rzeczy, wypowiedzenia zdań takich jak „życie nie ma sensu”, „beze mnie byłoby lepiej”.

Jeśli podejrzewasz, że nastolatek może rozważać samobójstwo, skontaktuj się ze specjalistami dyżurującymi na linii 116 000 bądź porozmawiaj ze szkolnym psychologiem czy specjalistą, np. z ośrodka interwencji kryzysowej, żeby ustalić plan działania. W sytuacji, gdy życie dziecka może być zagrożone (o czym wnioskujesz np. z pozostawionego listu, wysłanego pożegnalnego SMS-a), natychmiast zadzwoń pod numer alarmowy 112.

Materiały z e-booka mogą Państwu służyć nie tylko do poszerzenia własnej wiedzy, ale również do przygotowania lekcji/pogadanki dla młodzieży na temat ucieczek. W związku z tym przedstawiamy sygnały, które mogą być dostrzegane przez rówieśników nastolatka planującego ucieczkę. Będą się one odrobinę różnić od sygnałów, które mogą dostrzec osoby dorosłe.

- **Zmiana zachowania nastolatka i zmiana grona przyjaciół**, w którym nastolatek zwykł się obracać. Może to oznaczać, że młody człowiek nie radzi sobie z problemami lub spotyka go coś złego ze strony rówieśników. Niepokojący powinien być również fakt nawiązania bliskich relacji z osobami poznanymi w sieci, ukrywania takich znajomości i traktowania ich bezkrytycznie. Czerwona lampka powinna się zapalić również wtedy, gdy wirtualna znajoma / wirtualny znajomy pochodzi z innego miasta. W takich sytuacjach może się zdarzyć, że nastolatek po pewnym czasie będzie chciał odwiedzić przyjaciółkę/przyjaciela z internetu w tajemnicy przed rodzicami. Czułość może wzbudzić również nawiązanie przez koleżankę/kolegę relacji ze starszym partnerem.
- **Systematyczne opowiadanie o swoich problemach** jest znakiem, że koleżanka/kolega ewidentnie szuka wsparcia, ponieważ nie otrzymała/otrzymał go od dorosłych.

- **Unikanie domu** może przejawiać się tym, że koleżanka lub kolega chce często nocować u znajomych z klasy, chętnie ich odwiedza i przeciąga moment powrotu do domu. Sygnałem alarmowym powinno być również to, że przez kilka dni z rzędu chodzi w tych samych ubraniach.

- **Romantyzowanie ucieczek i gloryfikowanie samodzielności** to bardzo jasny sygnał świadczący o tym, że bliski planuje ucieczkę. A mówiąc, że np. „dobrze byłoby od wszystkiego uciec”, koleżanka/kolega sprawdza reakcje rówieśników.

- **Wejście w konflikt z prawem**, które może objawiać się drobnymi kradzieżami albo chęcią eksperymentowania z substancjami psychoaktywnymi. Może się także pojawić agresja i przemoc.

Każda osoba podejrzewająca, że znajomy nastolatek planuje ucieczkę, może zadzwonić pod numer Telefonu w Sprawie Zaginionego Dziecka i Nastolatka 116 000, pod którym uzyska fachowe wsparcie psychologiczne.

Jeżeli sama/sam jesteś nastolatką/nastolatkiem i podejrzewasz, że Twoja znajoma / Twój znajomy chce odebrać sobie życie, porozmawiaj o tym z zaufanym dorosłym, np. rodzicem, krewnym czy szkolnym psychologiem. Możesz też zadzwonić pod numer 116 000 i anonimowo porozmawiać o swoich obawach. Gdy życie koleżanki/kolegi może być zagrożone – np. wysyła na Snapchacie zdjęcia ran po samookaleczeniu albo pisze pożegnalne wiadomości – nie wahaj się poprosić o pomoc dorosłych albo zadzwoń pod numer alarmowy 112.

KONSEKWENCJE UCIECZEK

Nawet jeżeli młody uciekinier myśli o potencjalnych trudnościach, które mogą spotkać go podczas ucieczki, z całą pewnością nie zdaje sobie sprawy ze wszystkich możliwych zagrożeń. Często zapominają o nich także dorośli. Zdarza się, że traktują oni ucieczkę jako niegroźny kaprys, przejaw złego zachowania czy konsekwencję burzy hormonów. Przez lata – za sprawą mediów oraz książek, seriali i filmów dla nastolatków – utrwalany był niebezpieczny mit wakacyjnego gigantu. To między innymi z tego powodu do dziś funkcjonuje inny groźny stereotyp, mówiący o tym, że „gdy pieniądze się skończą, to dziecko samo wróci”.

Z poprzednich części naszej publikacji zdążyli Państwo się dowiedzieć, jak wiele czynników może być impulsem dla młodego człowieka do podjęcia decyzji o ucieczce. Nie inaczej jest, gdy mówimy o konsekwencjach tej decyzji.

- Jeżeli przyczyną ucieczki jest chęć podjęcia próby samobójczej albo został nawiązany tzw. pakt samobójczy z osobą poznaną w internecie, liczy się każda sekunda. Nie wolno zapominać o tym, że części uciekinierów nie udaje się uratować.
- Nastolatek, który nie ma żadnego planu ucieczki i nie dysponuje żadnymi pieniędzmi, szybko orientuje się, że trudno jest mu się poruszać po świecie. Wyzwaniem staje się nawet naładowanie telefonu (nie wszędzie są przecież restauracje typu fast food, gdzie można ukryć się w kącie i skorzystać z darmowego wi-fi), a żeby zdobyć jedzenie, nierzadko trzeba uciec się do kradzieży albo przeszukiwania śmietników.
- Stałymi towarzyszami nastolatka, który zdecydował się na ucieczkę, będą głód, zmęczenie i narażenie na niekorzystne warunki atmosferyczne, np. zimno czy deszcz. Prędzej czy później mogą pojawić się choroby czy rany spowodowane zbyt długim chodzeniem pieszo, do którego nie było się wcześniej przyzwyczajonym.
- Uciekinierowi towarzyszy ciągły lęk; może paść ofiarą przestępstwa, takiego jak kradzież czy pobicie, ale może też zostać „namierzony” przez służby. W pewnym momencie nastolatkowi może się wydawać, że każdy policjant wypatruje właśnie jego, co rodzi ciągłe poczucie zagrożenia.

- Zdarza się, że dziecku ktoś pomaga w ucieczce – np. nastolatka może się zatrzymać u starszego partnera. Bardzo często taka relacja stanowi dla młodej osoby duże zagrożenie; nie ma tu mowy o partnerstwie, gdyż różnica wieku wyklucza równowagę sił w tego typu w związku. Nastolatka staje się całkowicie zależna, chociażby od pieniędzy, których sama nie może zarobić; może też paść ofiarą przemocy psychicznej czy zostać wykorzystana seksualnie, zająć w ciążę, której nie planowała i na którą nie jest gotowa.
- Zanim nastolatek ucieknie z domu, może zostać poddany groomingowi, czyli działaniom podejmowanym w celu zaprzyjaźnienia się i nawiązania więzi emocjonalnej z dzieckiem, by wykorzystać je seksualnie. Ten mechanizm może posłużyć do nakłonienia nastolatka do prostytucji czy udziału w materiałach o charakterze pornograficznym.
- Podczas ucieczki można spotkać kogoś, kto zaoferuje swoją pomoc. Nigdy nie wiadomo jednak, czego ta osoba będzie chciała w zamian; może się okazać, że jej pomysłem na „rozwiązanie” problemów dziecka będzie wciągnięcie go w handel narkotykami czy prostytucję.

- Konsekwencją ucieczki jest też to, że wizerunek nastolatka i informacja o tym, że jest poszukiwany, zostaną zamieszczone w internecie. Niestety nie wszyscy użytkownicy sieci zastanowią się, zanim coś w niej napiszą – często internauci w niewybredny sposób komentują wygląd zaginionych, pojawiają się też różne teorie na temat tego, co mogło spotkać dziecko. Na jego profilach w mediach społecznościowych mogą pojawić się obraźliwe komentarze, a zdjęcie będzie wyświetlane np. na ekranach w centrum miasta.
- Pogorszenie stanu psychicznego – opisane wyżej warunki nie wpływają korzystnie na dobrostan dziecka, a dodatkowo mogą pojawić się wyrzuty sumienia związane z ucieczką: lęk o najbliższych, poczucie, że się ich zawiodło, strach przed powrotem. To bardzo trudne emocje, z którymi uciekinier jest najczęściej zupełnie sam.

Rodzic nastolatki, która uciekła z domu, przypomina sobie, że córka często zmieniała numery i modele telefonów. Na pytanie, czy wie, co za tym stało, odpowiada, że nie zwracał na to uwagi i nie otrzymał żadnego konkretnego wyjaśnienia takiego zachowania. Tymczasem powinno ono wzbudzić jego czujność i zapalić czerwoną lampkę – takie postępowanie może wskazywać, że coś niedobrego dzieje się w życiu dziecka.

ROZMOWA PO UCIECZCE

Wiadomość, że dziecko jest całe i zdrowe, oraz jego powrót do domu to dla rodziców ogromna ulga i radość. Ale to niejedyne emocje, które towarzyszą opiekunom: często pojawia się również złość, żal czy lęk, że dojdzie do kolejnej ucieczki. Nierzadko rodzice szukają też winnego całej sytuacji. Kto zawinił? Oni sami? A może znajomi dziecka lub szkoła? W dodatku bliscy nastolatka nie zawsze wiedzą, jak się zachować, gdy już zobaczą niedawnego uciekiniera. Kolejnym wyzwaniem staje się również rozmowa o tym, co zaszło.

Przygotowując się do rozmowy z nastolatkiem, pamiętajmy, że ucieczka już się wydarzyła. Teraz najważniejsze jest wysłuchanie dziecka i ustalenie planu działania.

Pierwsze chwile po powrocie do domu to nie czas na poważną rozmowę.

Okaż radość, że dziecko jest całe i zdrowe, upewnij się, czy nie wymaga np. pomocy lekarskiej. Pozwól nastolatkowi się umyć, zaspokoić głód i po prostu wyspać. Dowiedz się też, gdzie może otrzymać pomoc psychologiczną, gdyby była taka potrzeba.

Nie zaczynaj rozmowy z zaskoczenia.

Pozwól dziecku mieć wpływ na jej termin, umówcie się z wyprzedzeniem, kiedy będziecie mogli porozmawiać. Jeśli nastolatek jest pod wpływem alkoholu, środków odurzających bądź zachowuje się agresywnie, tym bardziej nie ma sensu podejmować z nim poważnych tematów.

Sprawdź „listę obecności” – czy wszyscy, których dotyczy sprawa, są na miejscu. Postaraj się, aby w rozmowie uczestniczyli oboje rodzice/opiekunowie – rozmowa ma dotyczyć spraw rodziny, a umowy powinny być respektowane przez wszystkich jej członków.

Znajdź czas i miejsce. Dopilnuj, żeby nie przeszkadzał wam włączony telewizor, dzwoniący telefon czy młodsze dzieci.

Przedstaw cel rozmowy. Zapewnij dziecko o swojej miłości, ale mów także o konkretach – podaj przykłady zachowań, które Cię martwią albo na podstawie których wnioskujesz, że nastolatek może potrzebować pomocy (np. ucieka z domu, wraca pod wpływem alkoholu lub narkotyków).

Wysłuchaj, co dziecko ma do powiedzenia.

Nie przerywaj ani nie krytykuj. Bądź przygotowany, że możesz usłyszeć coś, co będzie dla Ciebie trudne – np. że ucieczka była spowodowana tym, że nastolatek nie czuł się kochany. Dajcie sobie prawo do dokończenia rozmowy, gdyby emocje, które pojawią się w jej trakcie, były zbyt silne, ale umówcie się na konkretny termin powrotu do tematu.

Weź pod uwagę kontekst. Jeżeli ucieczka była spowodowana np. przemocą, której dziecko doznaje w szkole, zastanów się, jak możesz mu pomóc i zapewnić bezpieczeństwo. Jeśli nie wiesz, jaką pomoc możesz zaoferować i co zrobić w danej sytuacji, skonsultuj się z psychologiem, np. dzwoniąc pod numer 116 000.

Pomyśl, zanim zdecydujesz o karze. Zastanów się, czy nastolatek nie poniósł już wystarczających konsekwencji ucieczki (np. emocjonalnych). Jeżeli jej przyczyną były trudności, z którymi dziecko nie potrafiło sobie poradzić, lepiej okaż mu wsparcie i wspólnie zastanówcie się, co zrobić, by rozwiązać jego problemy.

Ustal warunki. A co, jeśli to już kolejna ucieczka, w dodatku związana np. z nadużywaniem alkoholu przez nastolatka? Jeżeli wcześniej nie rozmawialiście o warunkach, których powinno przestrzegać dziecko, ustalcie takie zasady i zdecydujcie o konsekwencjach, które nastąpią w razie ich złamania. Jeśli mieliście już spisany taki kontrakt, postępuj zgodnie z jego zapisami.

Spisz ustalenia z rozmowy. W kontrakcie zawrzyj zobowiązania zarówno dziecka, jak i rodzica (np. rozmowa z psychologiem, nauczycielem). Bądź konsekwentny i dotrzymaj słowa, jeżeli obiecałeś, że coś zrobisz.

Pamiętaj! Najważniejszym celem rozmowy jest ustalenie, jakiego wsparcia potrzebujecie. Problemy dziecka, które stoją za ucieczką, bardzo często dotyczą całej rodziny. Nie obwiniaj ani siebie, ani nastolatka – wspólnie lub przy późniejszym wsparciu specjalisty zastanówcie się nad tym, jak sobie pomóc. Nie zapomnij też o tym, by zadbać o siebie: porozmawiać o sytuacji z bliskim Ci dorosłym albo psychologiem.

ZASADY DOBREJ KOMUNIKACJI Z NASTOLATKIEM:

- nie pouczaj, nie rób kazań i wykładów;
- uważnie słuchaj i zadawaj pytania, żeby upewnić się, czy dobrze rozumiesz to, co dziecko chce Ci przekazać;
- mów o swoich uczuciach;
- nie ukrywaj emocji, dziel się tym, co przeżywasz;
- okaż zainteresowanie, pytaj, co dziecko myśli, czuje;
- nie neguj tego, co słyszysz, i nie przekonuj, że wiesz lepiej;
- przeproś, jeżeli popełniłeś błąd albo poniosły Cię emocje;
- szanuj swojego rozmówcę: nie krzycz, nie wyzywaj, nie drwij.

PROFILAKTYKA UCIECZEK

Profilaktyka ucieczek to zbiór wszelkich działań i zachowań, które wspierają budowanie relacji z dzieckiem opartej na szacunku, lojalności i zrozumieniu. Rodzice zaczynają ją tworzyć, kiedy dziecko pojawia się na świecie. Później dołączają do nich opiekunowie, nauczyciele czy pedagodzy – wszystkie osoby, które mają wpływ na to, jak ukształtuje się osobowość dziecka.

Czas na zbudowanie takiej bezpiecznej relacji jest ograniczony, o czym większość opiekunów zapomina. A to m.in. ta relacja będzie kreować dalsze doświadczenia dziecka, gdy wejdzie w wiek nastoletni. Na to, czy dziecko w wieku nastoletnim zwróci się o pomoc, zamiast decydować się na ucieczkę, wpływ mają następujące czynniki:

- więź z opiekunami,
- środowisko życia,
- cechy osobowości dziecka,
- metody wychowawcze,
- komunikaty przekazywane dziecku (zarówno wprost, jak i poprzez zachowanie opiekuna/rodzica).

Rola nauczycieli, pedagogów, wychowawców w procesie profilaktyki ucieczek jest szczególna. Z jednej strony mogą być przez nastolatków postrzegani jako tzw. zaufani dorośli, do których młode osoby zwracają się w trudnych sytuacjach. Z drugiej powinni – w miarę możliwości – edukować i uświadamiać rodziców i opiekunów w tematyce związanej z budowaniem relacji z nastolatkiem.

1. Czyny, nie tylko słowa

W procesie wychowawczym kluczowe jest zbudowanie poczucia, że opiekun pomoże dziecku w każdej sytuacji i będzie po jego stronie bez względu na to, co się wydarzy. W tym przypadku deklaracje werbalne powinny być potwierdzone czynami. Istotne jest więc przede wszystkim to, w jaki sposób opiekun reaguje w sytuacji krytycznej dla dziecka. Jeśli od najmłodszych lat dostaje ono wsparcie, akceptację i zrozumienie, jako nastolatek będzie bardziej skłonne do dzielenia się swoimi problemami i wspólnego poszukiwania rozwiązań.

Wspólne poszukiwanie rozwiązań problemów.

Dzieci i młodzież są świetnymi obserwatorami i słuchaczami. Wnioski wyciągają nie tylko z zachowań rodziców/opiekunów/pedagogów, ale również z tego, w jaki sposób dorośli mówią i jakiego języka używają w interakcjach między sobą. Nawet gdy podczas niezobowiązujących rozmów z ust dorosłych pada sformułowanie takie jak np.: „gdyby moje dziecko zrobiło coś takiego, tobym je wyrzuciła/wyrzucił z domu”, to dla nastolatka jest to wyraźny sygnał, że jego problemy mogą nie zostać zrozumiane. I że lepiej będzie, jeśli postara się rozwiązać je samodzielnie.

Co więcej, takie oceniające komunikaty bądź homofobiczne żarty mogą negatywnie wpłynąć na kondycję psychiczną nastolatka, który wewnętrznie zmaga się np. z trudnościami związanymi ze zdefiniowaniem swojej orientacji seksualnej. Wtedy młody człowiek nie będzie szukać wsparcia u dorosłych.

Podczas zbierania wywiadu z mamą zaginionego kobieta nerwowo reaguje na pytanie o jego relację z kolegą – zapytana, czy to ktoś ważny dla nastolatka, odpowiada, że „syn był normalny”. Nawet jeżeli chłopaków nie łączyła relacja romantyczna, znając poglądy rodziców, można przypuszczać, że dziecko nie opowiadało im o wszystkich problemach.

2. Jak rozmawiać z nastolatkiem?

1. Traktuj sprawy dziecka na równi ze swoimi. Nawet jeśli z perspektywy dorosłego niektóre kwestie wydają się błahe, dla nastolatka są ważnym elementem jego rzeczywistości. Nie deprecjonuj, nie wyśmiewaj, tylko spróbuj spojrzeć na nie oczami młodego człowieka.

2. Słuchaj. Pozwól nastolatkowi opowiadać o swoim życiu – o tym, co wydarzyło się w szkole, co ciekawego widział w sieci. Dopytuj, bo w ten sposób pokażesz mu swoje zainteresowanie.

3. Nie krytykuj. Szanuj zdanie i opinie nastolatka. Nie obrażaj się, jeśli myśli inaczej niż Ty. Jeśli młody człowiek powie coś, z czym się nie zgadzasz, wyraż swoją opinię, ale nie podnoś głosu i nie używaj oceniającego słownictwa. Zamiast powiedzieć: „zachowałeś/zachowałaś się fatalnie”, powiedz: „musiałeś/musiałaś być bardzo zdenerwowany/zdenerwowana, skoro się tak zachowałeś/zachowałaś”.

4. Mów o emocjach. Informuj, co czujesz, i pozwól nastolatkowi wyrazić jego uczucia. Nie ograniczaj się tylko do pozytywnych emocji – niech w Waszej relacji będzie miejsce także na złość, żal czy smutek. To, nad czym możecie pracować, to sposób wyrażania emocji; nie może on być raniący dla drugiej osoby.

5. Okazuj zainteresowanie. Budowanie relacji z dzieckiem to codzienny proces. Warto więc, abyś poświęcał młodemu człowiekowi czas każdego dnia. Dzięki temu będziesz na bieżąco z jego sprawami i problemami. Możecie też wypracować model wzajemnego informowania się np. o planach, podejmowanych aktywnościach w ciągu dnia.

3. Rówieśnicy – nowe punkty odniesienia

W wieku nastoletnim relacje dziecka z rówieśnikami stają się kluczowe. Próba odzyskania kontroli nad nastolatkiem przez dorosłego, polegająca na ograniczeniu możliwości kontaktu z jego koleżankami/kolegami, będzie prowadzić do eskalacji napięć na linii nastolatek–dorosły. Podobne konsekwencje może wywołać m.in. zabieranie telefonu czy ograniczenie dostępu do komputera i internetu. Jeśli opiekun/rodzic obawia się, że kontakty z niektórymi rówieśnikami mogą mieć negatywny wpływ na nastolatka, warto z nim o tym otwarcie porozmawiać. Otwarty dialog, w którym dorosły szczerze prezentuje swoje obawy, ma większe szanse powodzenia niż zakazy.

Jasne zasady w relacjach z nastolatkiem.

Bardzo istotne jest również wypracowanie jasnych zasad w relacjach z nastolatkiem i konsekwentne ich realizowanie. Brak konsekwencji, zmienianie decyzji i nieuzasadnianie ich młodej osobie powodują, że zaczyna się ona gubić. Ten problem może pojawić się np. wtedy, gdy rodzice nastolatka są po rozwodzie. Z perspektywy nauczyciela/pedagoga/psychologa warto uświadomić im, jak kluczowe jest opracowanie wspólnej strategii wychowawczej i granie do jednej bramki. Ewentualne nieporozumienia między rodzicami nie mogą mieć wpływu na budowanie ich relacji z dzieckiem.

Podczas rozmowy z rodzicami nastolatka pracownik ITAKI zadaje m.in. pytania o to, co działo się przed zaginięciem, i o kroki, które opiekunowie podjęli już po fakcie. Okazuje się, że rodzice nie znają znajomych dziecka ze szkoły; nie mają też możliwości skontaktowania się z nimi za pośrednictwem mediów społecznościowych (nie wiedzą, jak nazywa się profil córki/syna, bądź dziecko ma kilka profili, które ukrywa przed dorosłymi).

4. Jedna szansa na reakcję

Bardzo ważne jest to, aby dorośli uzmysłowili sobie, że w relacji z dzieckiem mają jedną szansę na reakcję. Jeśli nastolatek zwróci się do nich z problemem, który zostanie zbagatelizowany/wyśmiany/skrytykowany, najprawdopodobniej nie będzie ponownie szukać wsparcia u tej osoby, a nawet u dorosłych w ogóle. Czasami dorośli mogą zawieść nastolatka, składając obietnice, których nie są w stanie spełnić. To również spowoduje, że młody człowiek będzie wolał sam mierzyć się z problemem.

Dorosły – niezależnie od tego, czy jest to rodzic/opiekun, czy pedagog – powinien zawsze reagować na niepokojące sygnały i zachowania, jakie przejawia dziecko. Kluczowe jest, aby potrafił je wyłapać.

Dlatego w przypadku pedagogów/nauczycieli/wychowawców ważne jest, aby posiadać:

- przynajmniej podstawową wiedzę z zakresu psychologii, ze szczególnym naciskiem na zdrowie psychiczne dzieci i nastolatków,
- wiedzę o znajomych, otoczeniu dziecka,
- wiedzę nt. zagrożeń w cyberprzestrzeni.

Aby prewencja była skuteczna, edukacja musi wyprzedzać nadchodzące etapy rozwoju dziecka. I mówimy tutaj o edukacji zarówno małoletnich, jak i dorosłych, którzy obecni są w życiu młodych ludzi.

**CZEŚĆ
POSZUKIWAWCZA**

CO ZROBIĆ, GDY ZAGINIE NASTOLATEK?

Dziecko miało być w domu o określonej godzinie, ale jego nieobecność się przedłuża? Nie możesz się z nim skontaktować (np. ma wyłączony telefon), a próba kontaktu z jego znajomymi nie przyniosła żadnych informacji? Musisz działać natychmiast!

1. Jak najszybciej zgłoś zaginięcie dziecka na Policji. Możesz to zrobić, udając się na najbliższy komisariat. Zaginięcie dziecka może zgłosić zarówno rodzic, jak i opiekun prawny czy faktyczny (np. nauczyciel). W wyjątkowych sytuacjach, kiedy zagrożone może być życie albo zdrowie dziecka (np. odnalezienie listu pożegnalnego, sugerującego podjęcie próby samobójczej), zgłoszenia można dokonać telefonicznie. W innym wypadku niezbędne jest udanie się na najbliższy komisariat i zgłoszenie zaginięcia osobiście.

Dostarcz Policji zdjęcie zaginionego nastolatka.

Policjant ma obowiązek przyjęcia zgłoszenia od razu. W polskim prawie nie ma żadnego przepisu mówiącego, że od chwili zaginięcia do przyjęcia zgłoszenia przez Policję musi minąć określony czas.

2. Skontaktuj się ze wszystkimi znajomymi dziecka oraz szkołą. Powiadom ich o zaginięciu i poproś o pomoc w poszukiwaniach. Zapytaj, czy zauważyli jakiegokolwiek zmiany w zachowaniu nastolatka albo czy w jego życiu zdarzyło się coś, co mogło doprowadzić do ucieczki.

3. Sprawdź pokój zaginionego nastolatka. Rozejrzyj się, czy zniknęły jakieś rzeczy, np. plecak, ubrania. W pokoju dziecka możesz znaleźć też wskazówki, które mogłyby wskazywać na motyw ucieczki lub miejsce jego pobytu. Dobrym pomysłem jest sprawdzenie komputera – przejrzanie odwiedzanych stron www, poczty, komunikatorów i portali społecznościowych.

4. Skontaktuj się ze szpitalami działającymi w okolicy – być może do jednego z nich trafił zaginiony nastolatek.

5. Zadzwoń pod numer 116 000 i zgłoś zaginięcie nastolatka Fundacji ITAKA. Pracownik Fundacji zapyta m.in. o imię i nazwisko zaginionego nastolatka, datę i miejsce urodzenia, ostatni adres zamieszkania, a także datę i okoliczności zaginięcia.

Zaginięcie możesz również zgłosić, wypełniając formularz na stronie www.zaginieni.pl. Wymagane będzie podanie tych samych informacji, których udzieliłbyś pracownikowi Fundacji podczas rozmowy telefonicznej. Pamiętaj, aby wypełnić rubrykę, w której prosimy o podanie imienia i nazwiska oraz telefonu kontaktowego. Te informacje są potrzebne do tego, aby mógł się z Tobą skontaktować pracownik Fundacji.

**Pamiętaj, że Fundacja ITAKA
może przyjąć zgłoszenie
tylko wtedy, gdy sprawą
zajmuje się Policja.**

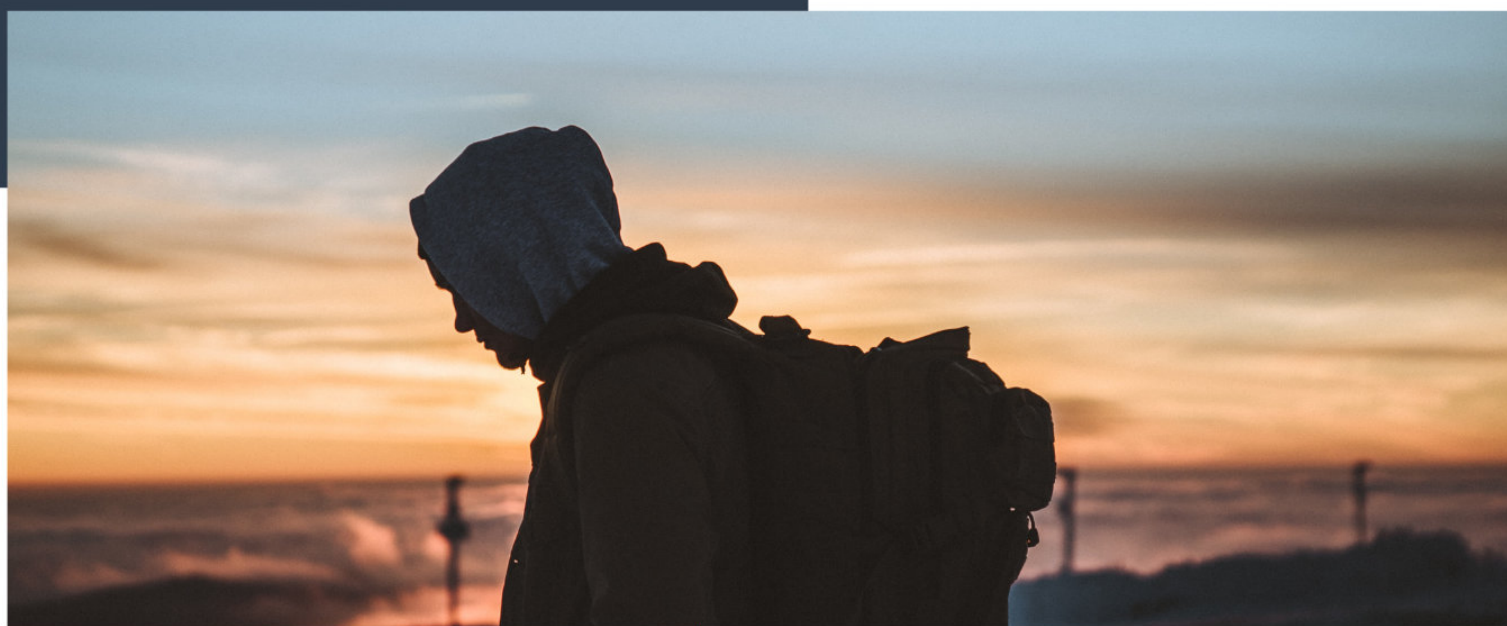
Rodzice 16-latki, która nie wróciła do domu i nie odbiera telefonu, są przerażeni. Dzwonią pod numer 116 000, żeby dowiedzieć się, co mogą zrobić – usłyszeli gdzieś, że zanim Policja przyjmie zgłoszenie zaginięcia, musi minąć 48 godzin. Od pracownika ITAKI otrzymują jasny komunikat: to mit, nie muszą czekać i od razu mogą powiadomić służby.

17-letnia Wiktoria jest oburzona, że w internecie znalazły się komunikaty o jej zaginięciu. Kontaktuje się z Fundacją, żeby przekazać, że wcale nie jest zaginiona i utrzymuje kontakt SMS-owy z rodziną, jednak nie zamierza wracać do domu. Chce odwołać swoje poszukiwania, ale dowiaduje się, że może to zrobić dopiero, gdy stanie się pełnoletnia. Dziewczyna nie jest zainteresowana dalszą rozmową, zapewnia tylko, że jest bezpieczna i nic jej nie grozi. Po zakończeniu rozmowy pracownik ITAKI informuje o telefonie Policję i rodziców nastolatki.

W JAKI SPOSÓB POLICJA POSZUKUJE ZAGINIONYCH NASTOLATKÓW?

Zgodnie z przepisami obowiązującymi w naszym kraju za poszukiwania osób zaginionych, zarówno dorosłych, jak i małoletnich, odpowiada Policja. Zadania te nałożone zostały na Policję w zapisach Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 179 z późn. zm.).

Na podstawie wspomnianej ustawy stworzonych zostało szereg przepisów szczegółowych, z których bazową regulację dla policjantów stanowi Zarządzenie Nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanymi zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 77 z późn. zm.). W dokumencie tym zawarte zostały najważniejsze zasady i procedury związane z poszukiwaniem osób zaginionych, w tym małoletnich, czyli takich, które nie ukończyły 18. roku życia.

Sposób, w jaki Policja poszukuje młodych osób, czyli jakich metod i form używa w celu skutecznego odnalezienia zaginionego dziecka/nastolatka, uzależniony jest od tego, jaką kwalifikację takiemu zdarzeniu nada policjant przyjmujący zgłoszenie o zaginięciu. Decyzję taką funkcjonariusz Policji podejmuje na podstawie pierwszych informacji zgromadzonych na temat sprawy, tj. samego zaginionego, jego sytuacji osobistej i rodzinnej, okoliczności, w jakich nastąpiło zaginięcie, oraz dostępnych śladów. Bardzo istotny, a w zasadzie kluczowy dla pomyślnego finału poszukiwań, jest wywiad przeprowadzany z osobą zgłaszającą. Niezwykle ważne jest, aby zgłaszający przekazał Policji jak najwięcej szczegółów i faktów dotyczących zaginionego nastolatka oraz sytuacji towarzyszącej zaginięciu. Niedopuszczalne jest zatajanie przed policjantem informacji o dziecku „niewygodnych” dla rodziny/bliskich zaginionego czy w ich ocenie wstydliwych (np. dotyczących jego orientacji seksualnej, trudnej sytuacji rodzinnej, nałogów), gdyż ich ukrycie lub zbyt późne przekazanie mogą zaważyć na odnalezieniu młodego człowieka – zdrowego i żywego.

Dla wyjaśnienia i usystematyzowania tematu warto wspomnieć, że zgodnie z wymienionym wyżej zarządzeniem dotyczącym poszukiwań Policja rozróżnia trzy poziomy zaginięć osób (niezależnie od tego, czy jest to osoba dorosła, czy taka, która nie ukończyła 18. roku życia), tj. poziomy I, II i III. Do każdego z nich przypisane są odpowiednie czynności i procedury, które obligują policjantów do ich wykonania.

Zakwalifikowanie poszukiwań danej osoby do określonego poziomu determinuje późniejsze działania wykonywane w sprawie. Co oznaczają poszczególne poziomy? Poziom I dotyczy sytuacji, w których istnieje realne, bezpośrednie występowanie zagrożenia dla życia, zdrowia i wolności osoby; poziom II – osób, których zaginięcie związane jest z uzasadnionym podejrzeniem wystąpienia ryzyka utraty tych dóbr; i wreszcie poziom III to sprawy zaginięć, które policjant oceni jako niezwiązane z bezpośrednim oraz uzasadnionym ryzykiem zagrożenia dla życia, zdrowia lub wolności osoby zaginionej.

Jeśli chodzi o osoby małoletnie, które wprost zostały „przy-
rządowane” do poszczególnych poziomów poszukiwań, są to:

- w przypadku poziomu I osoby:
 - **małoletnie w wieku do 10 lat,**
 - **małoletnie w wieku od 11 do 13 lat zaginione po raz pierwszy;**
- w przypadku poziomu II osoby:
 - **małoletnie w wieku od 14 do 18 lat zaginione po raz pierwszy;**
- w przypadku poziomu III osoby:
 - **małoletnie w wieku od 11 do 13 lat zaginione po raz kolejny.**

Niezależnie od wieku małoletniej osoby zaginionej oraz faktu, czy jest to pierwsze, czy kolejne zaginięcie osoby, policjant na podstawie uzyskanych informacji może nadać takim poszukiwaniom każdy inny poziom, jeśli uzna, że okoliczności towarzyszące zaginięciu (np. osoba zaginiona mogła paść ofiarą przestępstwa), stan psychofizyczny tej osoby (np. niezdolność do samodzielnej egzystencji, konieczność przyjmowania leków ważnych dla jej życia lub zdrowia, ryzyko popełnienia samobójstwa) lub warunki pogodowe (zagrożające życiu w przypadku szybkiego nieodnalezienia) stanowią zagrożenie dla odnalezienia osoby w czasie pozwalającym na zapewnienie jej bezpiecznego powrotu.

Istnieje również inny rodzaj poszukiwań osób małoletnich, który z uwagi na sytuację prawną dziecka i okoliczności związane z jego nieobecnością kwalifikowany jest jako poszukiwania opiekuńcze.

Ten rodzaj poszukiwań dotyczy głównie osób nieletnich objętych ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich i pozostających pod kuratelą sądu rodzinnego, w celu zapobiegania ich demoralizacji oraz dopuszczania się przez nich czynów karalnych a także wykonywania w stosunku do nich środków wychowawczych, leczniczych lub poprawczych. Będą to młodzi ludzie oddalający się z różnego rodzaju placówek opiekuńczo-wychowawczych, resocjalizacyjnych i leczniczych, takich jak np. młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy czy dom pomocy społecznej. Poszukiwania opiekuńcze będą wszczynane nie tylko w stosunku do osób małoletnich oddalających się z tych placówek, ale też w sytuacji niestawienia się w takich ośrodkach pomimo orzeczenia sądu rodzinnego, niepowrotów do wymienionych placówek z przepustek, i nastolatków powyżej 14. roku życia uciekających z domów rodzinnych.

Czynności związane z poszukiwaniem osoby zaginionej policjanci są zobowiązani podjąć niezwłocznie po przyjęciu zgłoszenia o zaginięciu. Ważne, aby osoba zgłaszająca przygotowała wcześniej informacje niezbędne do zarejestrowania zaginionego małoletniego w policyjnej bazie danych oraz miała przy sobie – w miarę możliwości – najbardziej aktualną fotografię zaginionej osoby, co znacznie przyspieszy przyjmowanie zawiadomienia. Podstawowe informacje istotne dla policjanta rejestrującego zgłoszenie to pełne dane personalne zaginionego, opis ubioru w czasie zaginięcia, informacje o cechach wyglądu, stanie zdrowia (fizycznego i psychicznego), fakt posiadania przez osobę zaginioną tele-fonu komórkowego wraz z podaniem jego numeru, kontakty do osób z grona znajomych nastolatka i wreszcie wskazanie prawdopodobnej przyczyny zaginięcia.

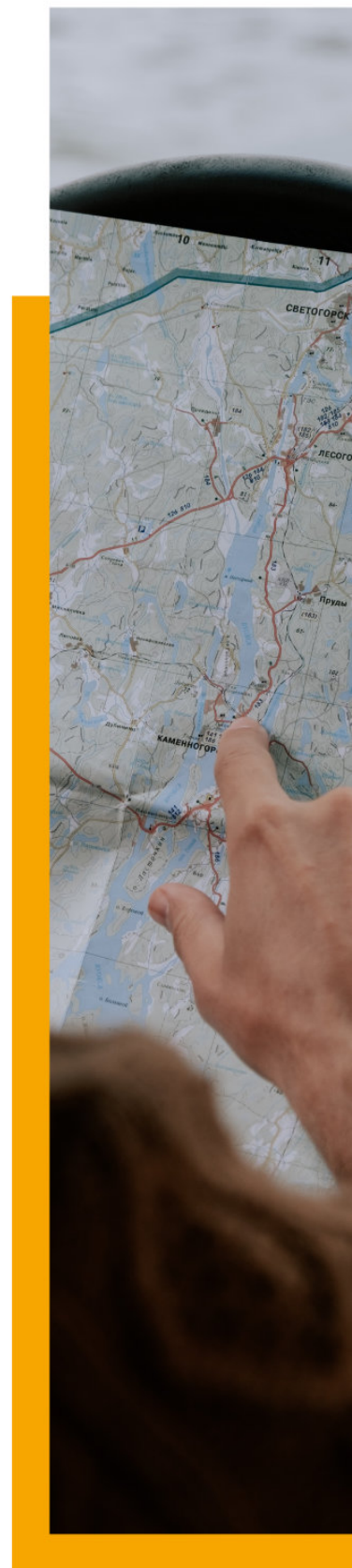
Funkcjonariusz Policji dokonujący rejestracji zaginięcia ma obowiązek sprawdzić, czy dana osoba nie figuruje już w policyjnych bazach danych. Może się zdarzyć, że tuż przed zaginięciem zaginiony nastolatek był legitymowany, uczestniczył w zdarzeniu drogowym czy został zatrzymany, np. z powodu kradzieży, udziału w bójce czy przebywania pod wpływem alkoholu lub podobnie działającego środka. Warto wiedzieć, że w przypadku zarejestrowania zaginięcia każdej osoby w bazie KSIP (Krajowy System Informacyjny Policji) informacja o fakcie jej poszukiwania jest widoczna dla każdego policjanta w kraju. Co więcej, rekord o zaginięciu automatycznie replikowany jest do Systemu Informacyjnego Schengen, co obliuguje wszystkie kraje należące do tej strefy do podjęcia odpowiednich kroków w przypadku ustalenia, że zaginiona osoba przebywa na terenie ich kraju. W przypadku podejrzenia przebywania dziecka w kraju spoza obszaru Schengen policjant prowadzący sprawę zaginięcia może wystąpić o rejestrację zaginięcia w bazie INTERPOL.

Informacja o poszukiwaniach jest widoczna dla każdego policjanta w kraju.

Policjanci dysponują całym wachlarzem środków, metod i narzędzi służących jak najszybszemu odnalezieniu zaginionej osoby. Część z nich stanowi element tzw. pracy operacyjnej i nie może zostać ujawniona. To, z których z nich skorzystają, uzależnione jest od wielu czynników. Inaczej wyglądają poszukiwania osoby zaginionej w terenie zurbanizowanym (miejskim), inaczej w terenie otwartym (lasy, pola).

Inne metody będą przydatne podczas poszukiwania mniejszego dziecka, inne w przypadku ukrywającego się nastolatka. Każdy przypadek zaginięcia jest indywidualny i wymaga od policjantów takiego podejścia. Oprócz podstawowych, tradycyjnych metod używanych od wielu lat, takich jak przeszukiwanie ostatniego miejsca pobytu osoby zaginionej, sprawdzenie w placówkach medycznych, opublikowanie wizerunku zaginionego, przeprowadzenie wywiadu wśród najbliższej rodziny, znajomych i w środowisku szkolnym dziecka/nastolatka, wraz z rozwojem technologii pojawiły nowe możliwości ułatwiające poszukiwania, także te związane z korzystaniem przez zaginionego młodego człowieka z najnowszych dobrodziejstw techniki. Wśród nich należy wymienić analizę zapisów monitoringu, ustaleń telekomunikacyjnych oraz śladów pozostawionych w cyberprzestrzeni podczas korzystania nastolatka z internetu, różnego rodzaju komunikatorów i portali społecznościowych.

W niektórych sprawach zaginięć Policja wykorzystuje **specjalistyczny sprzęt**, taki jak georadar czy sonar. Czasem, głównie w przeszukiwaniu dużego lub trudno dostępnego terenu, użyty zostaje dron lub śmigłowiec. Policja dysponuje też specjalnie szkolonymi psami do poszukiwań. Często są to psy z grup poszukiwawczo-ratowniczych, zaangażowanych w poszukiwania wspierające działania policyjne.

Niezwykle pomocne w poszukiwaniach policyjnych w sprawach, w których nie było możliwe szybkie odnalezienie osoby zaginionej, są badania genetyczne. Na ich podstawie można ustalić, czy odnaleziona niezidentyfikowana: osoba, zwłoki lub szczątki ludzkie to poszukiwany zaginiony. Jest to metoda przydatna nie tylko w tzw. starych sprawach zaginięć, ale też w sytuacji, kiedy zaginiony człowiek (np. nastolatek) z uwagi na sytuację zdrowotną, np. stan zdrowia po wypadku czy upośledzenie umysłowe, nie może lub nie potrafi podać swojej tożsamości. Dotyczy to również spraw, w których odnaleziono niezidentyfikowane zwłoki lub szczątki ludzkie. Dlatego tak ważne jest zabezpieczenie przez policjanta materiału biologicznego, umożliwiającego oznaczenie profilu DNA osoby zaginionej, a gdy z różnych przyczyn nie jest to możliwe, materiału biologicznego od najbliższych członków rodziny spokrewnionych w linii prostej.

W najtrudniejszych sprawach zaginięć osób małoletnich, tj. w poszukiwaniach zaginionego dziecka, które mogło paść ofiarą przestępstwa, a jego życie i zdrowie są w bezpośrednim niebezpieczeństwie, Policja dysponuje wyjątkowym narzędziem, którym jest system Child Alert. Działanie systemu polega na bardzo szybkim rozpowszechnieniu informacji o zaginionym dziecku za pośrednictwem wszelkich dostępnych środków masowego przekazu, takich jak np.: telewizja, Internet, radio, tablice reklamowe, elektroniczne znaki drogowe, telefonia komórkowa, różnego typu wyświetlacze. W komunikacie Child Alert podawane są podstawowe dane dotyczące zaginionego dziecka, w tym jego wizerunek, informacje na temat sprawcy uprowadzenia, a także, co bardzo istotne, numer kontaktowy (alarmowy) umożliwiający bezpośrednie zaangażowanie w poszukiwania całego społeczeństwa.

W Polsce jest to numer 995.

Jedną z ważniejszych metod, przydatną również przy długotrwałych sprawach zaginięć, w tym dzieci i nastolatków, jest progresja wiekowa, czyli postarzanie wizerunku osoby na podstawie jej zdjęcia wykonanego we wcześniejszym okresie, tj. przed zaginięciem. Stwarza to możliwość identyfikacji takiej osoby nawet po wielu latach.

Niezależnie od tego, jakich metod i narzędzi użyje Policja na każdym etapie poszukiwań, szczęśliwy koniec tych działań, czyli odnalezienie całego i zdrowego dziecka/nastolatka, w dużej mierze zależy od jakości i ilości informacji, które policjanci uzyskają zaraz po przyjęciu zawiadomienia o zaginięciu. Pamiętajmy, że pierwsze godziny po zgłoszeniu zaginięcia mają kluczowe znaczenie dla dalszego przebiegu poszukiwań.

Pierwsze godziny po zgłoszeniu zaginięcia mają kluczowe znaczenie.

Dlatego tak ważne jest uczulenie rodziców, opiekunów i środowiska rówieśniczego dziecka na to, że każda, nawet najbardziej błaha w ich ocenie informacja na temat osoby zaginionej i okoliczności towarzyszących jej zaginięciu może pomóc w poszukiwaniach, a czasem nawet zaważyć na ich pozytywnym finale. Ukrywanie czy pomijanie informacji o trudnych sprawach dotyczących sytuacji osobistej, rodzinnej czy szkolnej zaginionego może bardzo utrudnić poszukiwania i w ekstremalnych przypadkach doprowadzić do tragedii.

Warto o tym rozmawiać podczas spotkań z rodzicami, poświęcając temu tematowi chwilę na zebraniach szkolnych, a także z samą młodzieżą, np. w ramach zajęć na godzinach wychowawczych. Rozmowa o tym, jakie symptomy pojawiające się u dziecka mogą świadczyć o tym, że planuje ono ucieczkę, gdzie można szukać pomocy w trudnym okresie życia, jakich sytuacji należy unikać oraz jakie konsekwencje wiążą się z ucieczką, być może ustrzeże niejednego młodego człowieka i jego bliskich przed tak traumatycznym zdarzeniem, jakim jest zaginięcie.

I wreszcie, co równie ważne, aby w sytuacji, kiedy już dojdzie do zaginięcia, nie zwlekać ze zgłoszeniem się na Policję. W niektórych przypadkach każda minuta zwłoki może skutkować niepomyślnym zakończeniem poszukiwań. Obserwujmy i bądźmy czujni, zarówno my, dorośli, jak i dzieci. Zdecydowanie lepiej zapobiegać, niż później mierzyć się z tragedią.

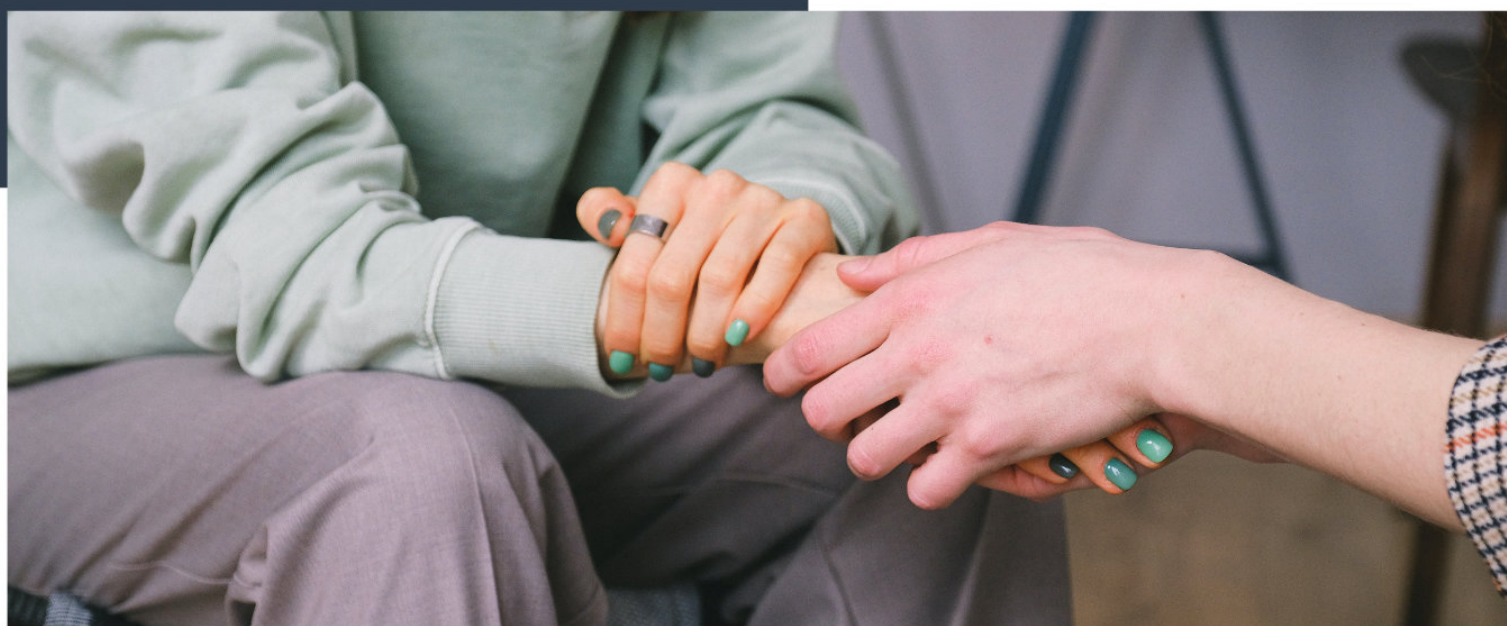

W JAKI SPOSÓB FUNDACJA ITAKA POSZUKUJE ZAGINIONYCH NASTOLATKÓW?

Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych – jest najstarszą polską organizacją pozarządową, która kompleksowo zajmuje się problemem zaginięć. W obszarze działań organizacji znajdują się:

- działania profilaktyczne,
- poszukiwania,
- bezpłatne udzielanie wielopłaszczyznowego wsparcia bliskim zaginionych.

Fundacja podejmuje działania w przypadku osób zaginionych na terenie Polski (niezależnie od ich narodowości), a także obywateli polskich, którzy zaginęli za granicą. Do Fundacji można zgłaszać zaginięcia zarówno dzieci, młodzieży, jak i osób dorosłych. Warunkiem rejestracji takiego zgłoszenia jest prowadzenie sprawy zaginięcia przez Policję.

Od 2009 r. Fundacja ITAKA jest polskim operatorem numeru 116 000. W naszym kraju numer znany jest jako Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka i Nastolatka. Linia, **dzięki wsparciu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz firmy Orange Polska, działa 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu.** Jest ona przeznaczona dla wszystkich, którzy potrzebują kompleksowej pomocy związanej z zaginięciem dziecka bądź nastolatka. Linia została uruchomiona w odpowiedzi na dyrektywę Komisji Unii Europejskiej, która zarezerwowała 116 000 jako wspólny numer dla całej Unii Europejskiej w sprawie zaginionych dzieci.

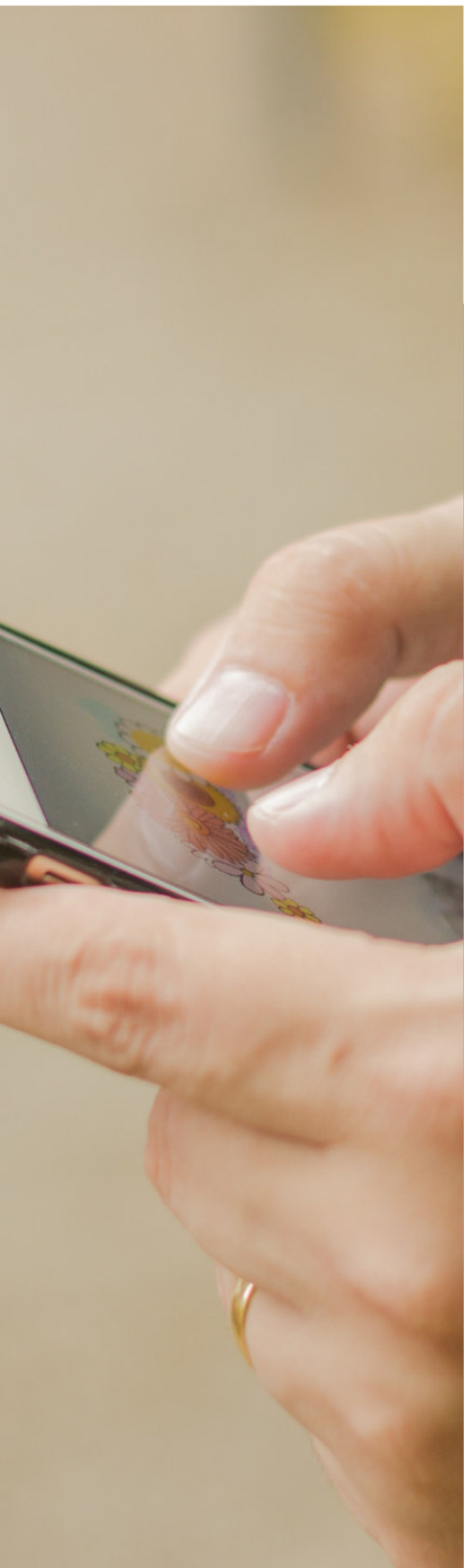
Pod numer 116 000 **może zadzwonić każda osoba zaangażowana w sprawę zaginięcia dziecka lub nastolatka** (rówieśnik, przyjaciel, członek rodziny, opiekun lub nauczyciel). Dyżury na linii pełnione są przez przeszkolone osoby – specjalistów ds. poszukiwań, prawników oraz psychologów. Dzwoniący może otrzymać natychmiastowe wsparcie emocjonalne, psychologiczne, socjalne, prawne i administracyjne. Pomoc udzielana na linii jest bezpłatna.

Numer 116 000 jest numerem ogólnoeuropejskim, który działa w 32 krajach Europy. W danym kraju obsługiwany jest przez lokalne fundacje działające na terenie danego państwa lub tamtejszą Policję. Jeśli więc do zaginięcia dziecka dojdzie w innym kraju, np. podczas szkolnej wycieczki, również można skorzystać z pomocy udzielanej 5na linii 116 000. Kraje, w których działa numer 116 000, to: Albania, Austria, Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Włochy, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Malta, Niemcy, Holandia, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania.

Po otrzymaniu zgłoszenia zaginięcia nastolatka Fundacja ITAKA przystępuje do działań poszukiwawczych. Działania te opierają się głównie na rozpowszechnianiu wizerunku osoby zaginionej. Zdjęcia zaginionego nastolatka wraz z podstawowymi danymi trafiają m.in. do naszej Internetowej Bazy Danych Osób Zaginionych. Jest to jedyna publicznie dostępna baza danych osób zaginionych. Można ją przeglądać poprzez formularz on-line, który umożliwia identyfikację bez znajomości danych personalnych. Po umieszczeniu danych i zdjęcia zaginionego nastolatka w bazie jego bliscy mogą pobrać gotowy plakat z informacją o zaginięciu, co umożliwi aktywne włączenie się w poszukiwanie wielu nowych osób.

Działania opierają się głównie na rozpowszechnianiu wizerunku osoby zaginionej.

Ponadto informacje o zaginionych nastolatkach przekazujemy do szpitali, noclegowni, ośrodków opiekuńczo-wychowawczych, grup poszukiwawczo-ratowniczych, jadłodajni dla osób w kryzysie bezdomności i jednostek straży miejskiej działających w regionie, w którym doszło do zaginięcia. Jeśli istnieje podejrzenie, że młoda osoba mogła przekroczyć granicę, wtedy jej wizerunek wysyłamy do jednostek straży granicznej czy polskich konsulatów działających na terenie danego kraju. Kontaktujemy się także z organizacjami partnerskimi, które w tym państwie zajmują się poszukiwaniem zaginionych dzieci, powiadamiamy również grupy polonijne.

O zaginięciu informujemy też media – zarówno te lokalne, jak i ogólnokrajowe. Cyklicznie wizerunki osób zaginionych pojawiają się m.in. na stronach mediów należących do grupy Agora czy Polska Press, a także w regionalnych kanałach telewizyjnych. Współpracujemy z wieloma dziennikarzami – prasowymi, radiowymi i telewizyjnymi, którym przekazujemy informacje o osobach zaginionych. Stale publikujemy także wizerunki osób zaginionych na ekranach w przestrzeni miejskiej na terenie całego kraju.

Do poszukiwań wykorzystujemy także kanały mediów społecznościowych, które gwarantują bardzo duży zasięg. Wizerunek zaginionego nastolatka publikujemy na profilach prowadzonych przez Fundację, a następnie udostępniamy go m.in. na grupach związanych z poszukiwaniem zaginionych oraz grupach związanych z regionem, w którym nastolatek mieszka. Za każdym razem, gdy publikujemy wizerunek zaginionego, zachęcamy do kontaktu potencjalnych informatorów. Każdy, kto wie coś o losie poszukiwanej osoby, może nam anonimowo przekazać informacje, które po zweryfikowaniu natychmiast prześlemy rodzinie, osobom upoważnionym do kontaktu lub Policji.

Nastolatka, która uciekła z domu, od kilku miesięcy jest nieuchwytna. Rodzina i Policja przypuszczają, że ukrywa ją ktoś ze znajomych, ale nie wiadomo, gdzie dokładnie przebywa. Anonimowa informatorka kontaktuje się z Fundacją i przekazuje dokładny adres, pod którym zostaje odnaleziona dziewczyna.

WSPARCIE RODZINY

Fundacja ITAKA udziela wielopłaszczyznowego, bezpłatnego wsparcia rodzinom osób zaginionych oraz nastolatków przebywających na ucieczce. Wystarczy zadzwonić pod numer 116 000. Bliscy mogą skorzystać z poradnictwa:

- psychologicznego i uzyskać wsparcie w tym ekstremalnie trudnym dla całej rodziny czasie. Psychologowie podpowiedzą również, jak rozmawiać z dzieckiem po powrocie z ucieczki, a także jak odbudować relację z młodym człowiekiem;
- prawnego – jest to szczególnie ważne w przypadku nastolatków przebywających na ucieczce, którzy wkrótce staną się pełnoletni;
- socjalnego – pracownik socjalny udziela porad w sprawie uprawnień do świadczeń z pomocy społecznej i doradza, o jaką pomoc (w jakich formach) można ubiegać się w ośrodku pomocy społecznej.

Z pomocy naszych specjalistów skorzystać mogą wszystkie osoby, które w różny sposób dotknęła ucieczka bądź zaginięcie nastolatka. Zachęcamy więc do kontaktu również przedstawicieli oświaty czy placówek wychowawczych.

Mama nastoletniego Kuby, który został już odnaleziony przez Policję, zupełnie nie wie, jak z nim rozmawiać. Z jednej strony jest wściekła na syna, z drugiej – cieszy się, że jest cały i zdrowy. Rozmowa z psychologiem pomaga jej przygotować się do pierwszego spotkania, a potem rozmowy z Kubą.

Fundacja ITAKA prowadzi linię wsparcia dla osób zaginionych i ich rodzin 22 654 70 70, a także bezpłatny numer 116 000 – Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka i Nastolatka.

Fundacja ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych
skr. poczt. 127, 00-958 Warszawa 66

WWW.NIEUCIEKAJ.PL

WWW.ZAGINIENI.PL

TEL.: 22 620 16 10

FAKS: 22 654 79 79

E-MAIL: ITAKA@ZAGINIENI.PL

FUNDACJA ITAKA MA STATUS ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

PRZEKAŻ 1%

KRS 0000126459

E-book jest finansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w ramach zadania „Prowadzenie telefonu interwencyjnego w sprawie poszukiwania osób zaginionych, przede wszystkim dzieci”.